

**Bijlage 2:
BOM+ systematiek**

5 WERKWIJZE BOM+

In dit tweede deel wordt inhoudelijk ingegaan op BOM+. De beoogde aanpak, het proces van BOM+ en de instrumentatie wordt verder uitgewerkt, tevens worden de kernbegrippen nader toegelicht.

Dit tweede inhoudelijke deel zal de kern vormen van de uiteindelijk in de Handleiding op te nemen teksten.

5.1 Proces

In het kader van BOM+ worden alle agrarische bedrijfsontwikkelingen die planologische consequenties hebben, getoetst op hun effecten op de omgevingskwaliteiten.

De volledige implementatie van BOM+ zal pas plaatsvinden als alle bestemmingsplannen (partieel) zijn herzien en de BOM+-systematiek erin is opgenomen. Vanaf dat moment zullen alle agrarische ontwikkelingen waarbij gebouwen, bouwwerken of verhardingen (zoals containervelden, etc.) worden gerealiseerd moeten voldoen aan enkele **mimumkwaliteitsvereisten (verplicht basispakket)**.

In geval daarna de binnen de vigerende bouwkavel toegelaten ruimte of mogelijkheden worden overschreden (bijvoorbeeld bij omschakeling van product of uitbreiding van de bouwkavel) zal de gemeente in eerste aanleg beoordelen of dit binnen de kaders van het ruimtelijk beleid in principe mogelijk is. Wordt dit positief beoordeeld dan dient door middel van een **bedrijfsontwikkelingsplan (BOP)** inzicht te worden geboden in de aard van de agrarische ontwikkelingen en de effecten op omgevingskwaliteit. Beide elementen dienen door de ondernemer en gemeente in het Bedrijfsontwikkelingsplan in onderling verband te worden gebracht.

Dit levert inzicht in de wijze waarop de **omgevingskwaliteit en de agrarische ontwikkeling in onderlinge samenhang** kunnen worden gerealiseerd. De ondernemer formuleert in het BOP een **duurzame tegenprestatie** gericht op de omgevingskwaliteit. Het **basispakket-plus** van de BOM+-methodiek geeft hiervoor concrete keuzemogelijkheden. Bovendien wordt inzicht geboden hoe met name de tegenprestaties geborgd worden, zoals in een bestemmingsplanherziening en een privaatrechtelijke overeenkomst.

Overigens is er ook de ruimte voor de agrarier om zelf met voorstellen te komen die niet in het Basispakket-plus zijn opgenomen. Het zal hierbij in het algemeen gaan om tegenprestaties die buiten de bouwkavel zijn gelegen (dus op de veldpercelen). De tegenprestaties die hieronder vallen behoren tot het **basispakket-extra**.

In een aantal situaties wordt een provinciaal advies verplicht gesteld, het gaat hierbij om agrarische aanvragen in bijzondere gebieden en bijzondere omgevingskwaliteiten of van omvangrijke agrarische ontwikkelingen. De gemeente zal aan de hand van dit advies de formele procedure ingaan. Alleen gemotiveerd kan worden afgeweken van het advies van de provincie.

Een en ander is schematisch weergegeven in bijlage 2.

Met behulp van de BOM+-systematiek wordt de agrarische ontwikkeling gezien in relatie tot de in de omgeving aanwezige waarden en wordt de eventuele aantasting van

die waarden in beeld gebracht. Dit kan ertoe leiden dat slechts kan worden ingestemd met de beoogde agrarische ontwikkeling als de agrarisch ondernemer tegenprestaties levert voor de verbetering van de omgevingskwaliteiten. De agrarisch ondernemer wordt hiermee uitgenodigd zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid voor zijn omgeving te nemen.

5.2 Werkingsgebied

Bestaande situaties

Voor de categorie bestaande bedrijven geldt BOM+ op grond van het huidige beleid in feite voor alle situaties. Afhankelijk van zowel bedrijfs- als gebiedsdimensie wordt een afwegingsmechanisme geboden om te bepalen of een ontwikkeling wel, niet of slechts via het leveren van een tegenprestatie mogelijk is. In de mogelijkheden die er bestaan binnen de ruimtelijke ordeningskaders kan een onderscheid worden aangebracht in:

- bedrijfsontwikkelingen binnen een vigerend agrarisch bouwblok, waarvoor BOM+ een minimum-kwaliteitsniveau introduceert;
- bedrijfsontwikkelingen buiten het agrarisch bouwblok, waarbij zich de volgende situaties kunnen voordoen:
 - vergroting van de bouwblok;
 - regelen van een bestaand agrarisch bedrijf dat nu nog niet planologisch is vastgelegd in een bestemmingsplan.

Nieuwe situaties

In gevallen van nieuwvestiging is het werkingsgebied van BOM+ veel beperkter. Op grond van het POL-beleid is een aantal ontwikkelingen op voorhand uitgesloten. Het werkingsgebied van BOM+ sluit hierop aan. Dit betekent bijvoorbeeld dat nieuwvestiging van een glastuinbouwbedrijf buiten de concentratiegebieden glastuinbouw op basis van het huidige beleid (POL) niet mogelijk is. BOM+ toepassing is daarmee dus niet aan de orde.

Onderstaand wordt kort nog ingegaan op de twee sleutel-variabelen in de BOM+-systematiek: enerzijds de gebiedsdimensie (in bestemmingsplan), anderzijds bedrijfstype en voorziene ontwikkeling.

Relatie met bestemmingsplan

Op basis van het POL en de Handleiding bestemmingsplannen c.a. wordt veelal een onderscheid aangebracht in de bestemmingen 'Agrarisch gebied, A' en de bestemming 'Agrarisch gebied met landschappelijke en/of natuurlijke waarden, Aln'. De agrarische waarden prevaleren binnen de bestemming A, terwijl binnen de bestemming Aln meerdere belangen in onderlinge samenhang dienen te worden geplaatst. Ter nadere nuancering kunnen binnen de hoofdbestemmingen A en Aln in een bestemmingsplan differentiatievlakken worden aangeduid die zich richten op behoud en/of verbetering van de gebiedskwaliteiten ter plaatse. De specifieke lokale omstandigheden en de vigerende kaders bepalen de knelpunten en/of synergie die de agrarische ontwikkeling met zich mee kan brengen. Met name op dit vlak zal de nadere afweging van BOM+ plaatsvinden en zal de eventuele tegenprestatie geformuleerd moeten worden.

Relatie met de zonering op basis van het Reconstructieplan

Voor wat betreft de ontwikkelingsmogelijkheden voor Intensieve veehouderijbedrijven is de zonering in het kader van het Reconstructieplan bepalend. Het Reconstructieplan geeft daarmee de beleidsruimte aan voor de ontwikkelingen van de intensieve veehouderij. Binnen deze beleidsruimte voor de intensieve veehouderij verkrijgt BOM+ zijn toepassing. Om die reden geven wij aan de gemeenten in het Reconstructiegebied mee om in het bestemmingsplan ook de zonering voor de intensieve veehouderij uit het Reconstructieplan op een herkenbare wijze in het plan te verwerken. Voor de bestaande intensieve veehouderijbedrijven in de extensiveringsgebieden zal geen uitbreidingsmogelijkheid buiten de nu vigerende agrarische bouwkavels worden geboden in het Reconstructiegebied.

Bedrijf en bedrijfsontwikkelingen

Voor de te onderscheiden bedrijfstypen is met name het onderscheid in dierlijk - plantaardig en in grondgebonden - niet-grondgebonden relevant. Dit leidt tot de volgende indeling in bedrijfstypen:

- grondgebonden dierlijk;
- grondgebonden plantaardig;
- niet-grondgebonden dierlijk;
- niet-grondgebonden plantaardig.

Deze vierdeling op hoofdlijnen biedt voldoende aanknopingspunten om in voorkomende gevallen een verantwoorde afweging te kunnen maken. Een verdergaand onderscheid heeft slechts een beperkte meerwaarde en gaat sterk ten koste van de transparantie van de systematiek. Wel kan, uitgaande van de gestandaardiseerde methodiek voor de vier hoofdstromen, maatwerk worden geleverd ingeval sprake is van specifieke bedrijfstypen (b.v. champignonenteelt of boomteelt) of combinaties van bedrijfstypen (b.v. rundvee en varkens).

5.3 Toetsingscriteria en deelaspecten

Binnen de BOM+-benadering worden alle fysieke omgevingscomponenten, die samenhangen met de beoogde agrarische bedrijfsontwikkeling in ogenschouw genomen. Niet alle agrarische ontwikkelingen hebben betrekking op alle onderscheiden criteria. De opzet van het BOP via modules biedt de mogelijkheid tot het selecteren van de in het concrete geval spelende toetsingscriteria.

Om welke toetsingscriteria gaat het nu? Onderstaand is per toetsingscriterium aangegeven om welke (deel)aspecten het gaat op bedrijfsniveau.

Water met op bedrijfsniveau de volgende deelaspecten:

- Onttrekking/berekening (kwantitatief)
- Peilbeheer/conservering (kwantitatief)
- Overig watergebruik zoals infiltratie en bedrijfswater (kwantitatief)
- Lozing (kwalitatief)

Erosie met de volgende deelaspecten:

- Inrichting percelen (cultuur- en natuurtechnisch, bedrijfsmatige aspecten)

Landschappelijke inpassing met de volgende deelaspecten:

- Gebouwen (rangschikking op bouwblok)
- Erfbeplanting
- Situering binnen gebied

Cultuurhistorie met als deelaspecten:

- Gebouwen (architectuur, monumenten)
- Overige punt-, lijn- en vlakelementen

Natuur en landschap met de volgende deelaspecten:

- Inrichting (punt-, lijn- en vlakelementen met natuur- en landschappelijke waarde zoals houtwallen en poelen)
- Beheer (duurzaam via frequent onderhoud)

Milieu met de volgende deelaspecten:

- Stank: voor diverse sectoren verschillend: stankcirkels op basis van aantal en type dieren, stalsysteem en omgevingscategorie of minimumafstanden
- Ammoniak: emissie en zonering
- Assimilatiebelichting: visuele invloed
- Duurzaamheid: met name energiegebruik/-productie
- Geluid

Ontstening/ontglazing met de volgende deelaspecten:

- Oppervlakte/volume/verspreiding bebouwing op locatie
- Aantal locaties met bebouwing

Veiligheid/overstroming met de volgende deelaspecten:

- Stroomvoerend winterbed van de Maas
- Waterbergend winterbed van de Maas
- Beekdalen.

De toetsing is afhankelijk van de omgevingscomponenten en de aan de orde zijnde bedrijfsontwikkeling. Als hulpmiddel is in bijlage 3 een overzicht opgenomen van de gebiedscategorieën en bedrijfstypen, waarvoor de onderscheiden toetsingscriteria (en deelaspecten) relevant zijn.

5.4 Basispakketten en tegenprestaties

Een tegenprestatie is aan de orde indien bij de ontwikkeling van een agrarisch bedrijf omgevingswaarden worden aangetast. Belangrijke aspecten zijn de aard, de omvang, de effectuering, de juridische verankering en de monitoring van de tegenprestatie(s).

Op basis van een verkenning van mogelijke tegenprestaties (bijlage 4) is gekozen voor het samenstellen van enkele basispakketten, die toegepast kunnen worden ingeval een tegenprestatie geleverd dient te worden. De keuze voor een groeimodel betekent dat er gestart wordt met een eenvoudige aanpak die steeds verder ontwikkeld kan worden. Het in de bijlage gepresenteerde overzicht van opties is opgesteld op basis van een verkenning van de bestaande instrumenten op het terrein van de eerder genoemde criteria en deelaspecten. Dit heeft gefungeerd als referentie om te bepalen of er daadwerkelijk sprake kan zijn van tegenprestatie.

Er kan immers pas gesproken worden van tegenprestatie indien de maatregel de eisen van vigerende regelgeving en beleid te boven gaat.

Vertrekpunt vormt een **verplicht basispakket**, in feite een nulniveau, waaraan iedere aanvraag dient te voldoen. Dit verplicht basispakket wordt niet beschouwd als een tegenprestatie, maar maakt onderdeel uit van de normale vereisten waaraan een bedrijf moet voldoen. De bestanddelen van dit pakket zijn:

- inpassing van de nieuwe bebouwing/verharding op basis van inpassingsplan, waarbij een en ander is afgestemd op de specifieke omgevingskenmerken (landschappelijke inpassing, eventueel stedenbouwkundig ontwerp en cultuurhistorische aspecten);
- voorzieningen ter voorkoming van problematiek hemelwater als gevolg van nieuwe bebouwing/verharding (water- en erosie-aspecten). Afhankelijk van situatie kan dit b.v. infiltratie of retentie zijn.

Ingeval een tegenprestatie dient te worden geleverd, bestaat de verplichting alle bestanddelen van het **basispakket-plus** langs te lopen en te beoordelen of en in welke mate deze van toepassing zijn. Hierbij is sprake van een en/of-benadering, dat wil zeggen, er hoeft niet voldaan te worden aan alle componenten. De uiteindelijke keuze is afhankelijk van het bedrijfstype en de in het geding zijnde omgevingswaarden. Uitgangspunt is dat de tegenprestatie in redelijke verhouding staat tot aard en omvang van de agrarische ontwikkeling en in eerste instantie wordt gerelateerd aan de effecten van de ingreep. Als de ingreep een negatief effect heeft op aspecten van een bepaald raamwerk (groen, blauw, brons, kristal) dient de tegenprestatie zo mogelijk gericht te zijn op datzelfde raamwerk. Dat sluit overigens niet uit dat in bepaalde omstandigheden een tegenprestatie gericht op hetzelfde raamwerk niet mogelijk is of dat maatregelen binnen een ander raamwerk evidente toegevoegde waarde hebben.

Tegenprestaties zijn verplicht bij alle nieuwvestigingen (inclusief omschakeling), bij alle ontwikkelingen waarbij omgevingswaarden worden aangetast, alsmede de uitbreidingen waarbij de bovenmaten van de bouwkavel worden overschreden.

De volgende componenten maken onderdeel uit van het basispakket-plus:

- inpassing van de bestaande bebouwing/verharding op basis van inpassingsplan;
- architectonische vormgeving van de nieuw op te richten bebouwing;
- voorzieningen ter voorkoming van problematiek hemelwater als gevolg van bestaande bebouwing/verharding;
- opruimen oude gebouwen/verharding;
- maatregelen op gebied van veiligheid/overstroming in beekdalen;
- voor intensieve veehouderij (incidenteel glastuinbouw) bij meerdere bedrijfslocaties: beste locatiemethode gericht op afbouw van de tweede en/of volgende locaties, waarbij op een vast te leggen moment sloop van de gebouwen plaats zal vinden.

Buiten de genoemde componenten, die betrekking hebben op het bouwblok zelf, kan een ondernemer overwegen componenten buiten het bouwblok, met name gericht op de bedrijfsgronden, hierbij te betrekken. Dit kan spelen bij uitbreiding van grondgebonden bedrijven in gebieden met bijzondere omgevingswaarden. We spreken

in dat geval van een **basispakket-extra** omdat dergelijke tegenprestaties slechts aan de orde zijn als een ondernemer, op grond van de goede mogelijkheden die hij daarvoor ziet, om verzoekt.

Afhankelijk van de individuele situatie kunnen verschillende componenten in aanmerking komen. Deze kunnen in voorkomende gevallen worden gekozen in plaats van de al genoemde onderdelen van het basispakket-plus. Bij het basispakket-extra kan gedacht worden aan:

- aanvullende maatregelen op het gebied van waterbeheer (kwalitatief, kwantitatief, grondwater, oppervlaktewater);
- aanvullende maatregelen op het gebied van erosie (inzaaien grasland op hellingen, aanleggen van lijnvormige landschapselementen);
- extra maatregelen op vlak van inrichting/beheer van natuur en landschap;
- ontsluiting/openstelling recreatief medegebruik en versterking/beheer cultuurhistorische relictten;
- duurzaamheidsaspecten;
- sloop van bedrijfsgebouwen elders;
- andere, nog niet genoemde mogelijkheden die de ondernemer in zijn situatie ziet.

Bij implementatie van BOM+ is sprake van een groeimodel. Om die reden is het gebruik van het basispakket-extra in de beginfase nog niet in de pakketvorm geïntegreerd. Er kan evenwel aanleiding zijn om toch te opteren voor deze vorm van tegenprestaties. In de eerste fase zal hierbij alleen in het geval van specifieke maatwerkoplossingen toepassing aan kunnen worden gegeven. Dit uiteraard binnen de context van uitvoerbaarheid en juridische borging. Met andere woorden: de keuze is vrijwillig, maar eenmaal hiervoor gekozen is het verplicht uitvoerbaar.

5.5 Het Bedrijfsontwikkelingsplan (BOP)

Het Bedrijfsontwikkelingsplan neemt een centrale rol in het BOM+ proces in. Het BOP vormt het startpunt voor het proces en biedt de agrariër de gelegenheid zijn bedrijfsontwikkeling 'in' zijn omgeving te plaatsen.

Het BOP is gestandaardiseerd en modulair bedrijfsontwikkelingsplan. Het model daarvoor zal worden beschreven in de Handleiding bestemmingsplannen c.a. Het gedigitaliseerde BOP is verkrijgbaar bij de provincie. Via het aan te reiken gedigitaliseerd model kan de ondernemer kiezen hoe hij in zijn situatie het beste kan scoren op omgevingskenmerken, dan wel wat zijn aanbod is op het vlak van tegenprestaties. Gekozen is voor de systematiek van het 'belastingformulier': een ondernemer kiest alleen die modules die voor zijn bedrijf en voor zijn –ontwikkeling van toepassing zijn. De ondernemer en de gemeente vullen de voor hen relevante onderdelen in.

Het proces om te komen tot een formele aanvraag wordt weergegeven in het schema in bijlage 5.